

MARMARA ÜNİVERSİTESİ'NDEKİ SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN PANDEMİ DÖNEMİNDE UYGULANAN HİBRİT EĞİTİMDE YAŞADIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ*

Muzaffer DARTAN**^{id}

İmre S. ERSOY***^{id}

N. Aslı ŐİRİN****^{id}

Pınar DENİZ*****^{id}

Öz

Suriyeli sığınmacılar¹ konusu on yılı aşkın bir süredir Türkiye'nin en önemli gündem maddeleri arasında yer almaktadır. Türkiye'deki resmi sayıları 3,6 milyonu aşan Suriyeli zorunlu göçmenlerin büyük bir bölümünün çocuk ve gençlerden oluşması, özellikle eğitim alanında entegrasyonu önemli kılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Covid-19 salgını döneminde yaygınlaşan hibrit (harmanlanmış) eğitim uygulaması sürecinde Marmara Üniversitesi'nde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmektir. Bu doğrultuda, Marmara Üniversitesi'nin farklı

* Bu çalışmanın dayandığı anket ve derinlemesine görüşmeler için Etik Kurul onayları alınmıştır. Bu onaylar, Anket için 17/01/2022 tarih ve 2022/02 sayılı onay ile Derinlemesine Görüşmeler için 12/10/2022 tarih ve 2022/09 sayılı onaydır.

** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, e-posta: mdartan@marmara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5600-2994.

*** Prof. Dr. Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, e-posta: iersoy@marmara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0025-0520.

**** Doç. Dr. Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, e-posta: asli.sirin@marmara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5392-0949.

***** Doç. Dr. Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi, e-posta: pinar.deniz@marmara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-5693-1144.

¹ Türkiye Cumhuriyeti devleti Suriyelileri “geçici koruma” statüsünde kabul etmektedir. Bunun nedeni ise Türkiye'nin coğrafi çekinceyle imzaladığı 1951 Birleşmiş Milletler Mülteciler Statüsüne İlişkin Sözleşme ve 1967 New York Protokolü uyarınca sadece Avrupa'dan gelen sığınmacılara “mülteci” statüsü vermesidir. Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından “geçici koruma statüsü” verilmiş olsa da Suriyeliler, Türkiye, Ürdün, Lübnan başta olmak üzere pek çok ülkeye sığınan zorunlu göçmenlerdir. Dolayısıyla bu çalışmada Suriyelilerden, “sığınmacılar” veya “zorunlu göçmenler” olarak bahsedilmektedir.

bölmelerinde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerle anket ve derinlemesine görüşmelerin yapıldığı nicel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada değerlendirilen anket verileri, 2022 yılı içinde İstanbul'da Marmara Üniversitesi'nin de dahil olduğu beş kamu üniversitesinde eş zamanlı olarak gerçekleştirilen anket uygulamasına dayanmaktadır. Bu eş zamanlı anketten alınan Marmara Üniversitesi'ne ait veriler, daha kapsamlı bir değerlendirme yapabilmek için, yine aynı üniversitenin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören ve ankete katılmış olanlar arasından seçilen öğrencilerle yüz yüze yapılan derinlemesine görüşmelerle de desteklenmiştir. Araştırma sonucunda, pandemi döneminde Suriyeli üniversite öğrencilerinin eğitim alanında yaşadıkları entegrasyon sorunlarının uzaktan eğitimle birlikte derinleştiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: göçmen entegrasyonu, pandemi, hibrit eğitim, Marmara Üniversitesi, Suriyeli öğrenciler.

PROBLEMS EXPERIENCED BY SYRIAN STUDENTS AT MARMARA UNIVERSITY IN HYBRID EDUCATION DURING PANDEMIC PERIOD AND PROPOSALS FOR SOLUTIONS

Abstract

Syrian asylum-seekers have been an important issue on Turkey's agenda for more than a decade. The fact that most of the Syrian forced migrants – whose number surpassed 3,6 million in Turkey – are composed of children and youngsters, renders educational integration more important. The present study is based on a research carried out by quantitative method. The aim is to specify the problems faced by the Syrian students at Marmara University in the process of hybrid education during the Covid-19 pandemic and to propose solutions. To this end, survey and in-depth interviews were carried out with the Syrian students in different departments at Marmara University. The survey data assessed in this study for Marmara University is based on a survey carried out in 2022 simultaneously in five public universities in İstanbul. The survey data for the Marmara University is supported by face-to-face in-depth interviews with the selected Syrian students for a more comprehensive assessment. Research results reveal that the online education during the pandemic has deepened the educational integration problems encountered by the Syrian university students.

Keywords: migrant integration, pandemic, hybrid education, Marmara University, Syrian students.

Giriş

2011 yılından beri devam eden Suriyelilerin zorunlu göçü Türk kamuoyunda pek çok yönüyle tartışılan meselelerden biridir. Yıllar içinde zorunlu göçle gelen Suriyeli sayısının giderek artması sonucunda Türkiye bugün resmi olarak 3,6 milyonu aşkın kişiye ev sahipliği yapar konuma gelmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı – GİB², 2022). Suriye’de savaşın tam anlamıyla bitmesine ilişkin belirsizliğin sürmesi ve Türkiye’de kalış süresinin uzamasıyla birlikte Suriyeli zorunlu göçmenlerin ülkelerine geri dönüş eğilimleri de gittikçe azalmaktadır. Bu gerçek, Suriyelilerin entegrasyonunu daha da öne çıkarmaktadır.

Entegrasyonun her alanı önemli olmakla birlikte eğitim ayrı bir önem taşımaktadır, zira Türkiye’deki Suriyeli nüfusun büyük bir bölümü 18 yaş altı ile 19-24 yaş grubundaki bireylerden oluşmaktadır (GİB, 2022). Bu grubun içinde de yaklaşık yarım milyon Suriyeli 19-24 yaş grubundadır. Bu sayı potansiyel üniversite öğrencisi sayısını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca Yükseköğretim Kurulu’nun verilerinden de görüldüğü gibi, 2013-2014 eğitim-öğretim yılından itibaren üniversitelerdeki yabancı uyruklu öğrenciler arasında Suriyelilerin sayısı her geçen yıl artmıştır (Yükseköğretim Kurumu – YÖK³, 2022). Bu gerçek de Suriyeli gençlerin eğitim alanındaki entegrasyonunun önemini gözler önüne sermektedir.

Göçmen entegrasyonu göçün halihazırda kolay olmayan bir parçasıyken salgın, doğal afet vb. olumsuz gelişmeler onu iyice zorlaştırmaktadır. Covid-19 küresel salgını bu duruma verilecek bir örnektir. Bu salgın göçmenlerin entegrasyonunu hemen her alanda olumsuz etkilemiştir. Yüksek öğrenimi de kapsayan eğitim de bu alanlardan biridir. Bu bağlamda salgının Türkiye’de yaşayan Suriyeli üniversite öğrencileri üzerindeki etkileri, onların eğitim alanındaki entegrasyonları ve yüksek öğrenim deneyimleri açısından araştırmayı gerektirmektedir.

Bu gerçekten hareketle, Suriyeli üniversite öğrencilerinin Covid-19 küresel salgını döneminde yaygınlaşan hibrit eğitim uygulamasında karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve bu sorunlara çözümler geliştirmek amacıyla İstanbul’da 200 ve üzeri Suriyeli öğrencinin kayıtlı olduğu beş kamu üniversitesinde eş zamanlı olarak bir anket uygulanmıştır. Bu üniversiteler, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi’dir. Söz konusu ankettan alınan Marmara Üniversitesi’ne ait veriler, yine bu üniversite genelindeki farklı bölümlerden seçilen Suriyeli öğrencilerle yüz yüze yapılan derinlemesine görüşmelerin sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmiştir. Dolayısıyla Marmara Üniversitesi özelinde yapılan bu çalışma, anket ve onun

² Buradan sonra referanslarda “GİB” olarak kullanılmıştır.

³ Buradan sonra referanslarda “YÖK” olarak kullanılmıştır.

sonuçlarını destekleme amacıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır.

Bu çalışmada, Suriyeli öğrencilerin eğitim alanında yaşadıkları entegrasyon sorunlarının uzaktan eğitimle birlikte derinleştiği ileri sürülmektedir. Suriyeli üniversite öğrencilerinin entegrasyonunun uzaktan eğitim uygulamasından nasıl etkilendiğini ve öğrencilerin hangi sorunlarla karşılaştıklarını Marmara Üniversitesi örneğinde inceleyen bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm göçmenlerin eğitim alanında entegrasyonu kapsamında Suriyeli üniversite öğrencileriyle ilgili literatüre yer vermektedir. İkinci bölümde çalışmanın yöntemine ilişkin bilgi verilmektedir. Üçüncü bölümde anket ve derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Son olarak araştırmadan elde edilen bu bulgular değerlendirilerek Marmara Üniversitesi'nde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara çözüm önerileri sunulmaktadır.

Eğitim Alanında Göçmen Entegrasyonu ve Türkiye'deki Suriyeli Üniversite Öğrencileri Üzerine Çalışmalar

Göçün küresel düzeyde artmasıyla birlikte göçle ilgili pek çok kavram tartışılır hale gelmiştir. Bu kavramlardan bazıları, dinsel, kültürel, etnik, sosyal açıdan farklı olan grupların ortak bir şekilde “en az sorunla” nasıl beraber yaşayabilecekleri ve göçün yol açtığı bu toplumsal çeşitliliğin “toplumsal kazanca” dönüştürülebilmesiyle ilgili kavramlardır (Erdoğan, 2020).

Göç bir süreç olarak kabul edilirse entegrasyon, hiç kuşkusuz bu sürecin önemli bir parçasıdır ve farklı pek çok alana sahiptir. Göç çalışmalarına katkı yapan sosyal bilimciler arasında entegrasyonun alanlarına ilişkin görüş farklılıkları olmakla birlikte bazılarınin öne çıktığı görülmektedir. Bunlar, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel (kültürel) veya kültürel/dini, hukuki/siyasal alanlardır (Entzinger ve Biezeveld, 2003; Penninx, 2005). Göçmen entegrasyonu üzerine yapılan çalışmalarda entegrasyonun sağlanmasıyla ilgili çeşitli ölçülebilir şartlar ve göstergelere yer verilmektedir. Ölçülebilir şartlar istihdam piyasasına giriş, eğitim ve sağlığa erişim gibi şartlardır ve bu şartlar aslında entegrasyonun göstergeleri olarak kabul edilmektedir (Topçu ve Büyükbeşe, 2020). Entzinger ve Biezeveld (2003), sosyo-ekonomik alanda başarılı bir entegrasyon göstergesinin göçmenlerin iş piyasasına katılımları ve bunu harekete geçiren veya engelleyen eğitim ve dil becerileri gibi etkenlerle bağlantılı olduğunu vurgulamaktadırlar. Dolayısıyla hem yeni gelen hem de ikinci nesil göçmenlerin eğitim alanındaki kazanımlarını gözlemlemek büyük önem taşımaktadır (Entzinger ve Biezeveld, 2003). Ager ve Strang (2008) çalışmalarında, göçmen entegrasyonunun göstergeleri arasında a) işaretleme ve araçlar olarak iş, barınma, eğitim ve sağlık; b) sosyal bağlantılar olarak sosyal köprüler, sosyal bağlar ve bağlantılar; c) kolaylaştırıcılar olarak dil ve kültür

bilgisi, güven ve istikrar ve d) temel göstergeler olarak da haklar ve vatandaşlığı saymaktadırlar. Entegrasyon göstergelerinin ortaya konulduğu bir başka çalışma ise Castles, Korac, Vasta ve Vertovec'e (2002) aittir. Bu çalışmada entegrasyonun yönleri örgün eğitim, mesleki eğitim (training) ve istihdama ilişkin entegrasyon, sosyal entegrasyon, sağlık, hukuki entegrasyon, siyasal entegrasyon ve toplam entegrasyondur. Her bir yön ayrı göstergelere sahiptir. Örneğin, akademik ve mesleki eğitim ile istihdama ilişkin entegrasyon göstergeleri arasında göçmenlerin mesleki eğitim ve yüksek akademik eğitime erişim ve eğitimleri tamamlama istatistikleri, yaptıkları iş başvurusu sayıları, çağrıldıkları iş mülakatı ve aldıkları iş teklifi sayısı, göçmenler arasındaki işsizlik oranları, istihdamın mesleki ve sektörel dağılımı ve göçmenlerin iktisadi göstergelerinin toplumun geri kalan kısmıyla karşılaştırılması yer almaktadır.

Temel ve zorunlu eğitimin yanı sıra yüksek öğrenimi de içeren eğitim, göçmen entegrasyonunda önemli bir yere sahiptir, zira sosyo-ekonomik alan başta olmak üzere pek çok entegrasyon alanını doğrudan etkilemektedir. Örneğin, eğitim ve mesleki eğitim düzeyi yüksek, birkaç dili konuşabilen, ülkeye katkıda bulunabilecek göçmenlerin buldukları ülkelerin toplumlarının kabul edilmeleri göreceli olarak kolaylaşmaktadır (Karasu ve Koçal, 2021). Entegrasyon toplumsal kaynaşmayı içerdiğinden ötürü eğitim, entegrasyonun sosyal, kültürel, siyasal, hukuki ve istihdamla ilgili boyutlarını doğrudan etkilemektedir (Yaralı Akkaya, Azimli Çilingir ve Tuğ Levent, 2018).

Bugün itibarıyla barındırdığı 3,6 milyon üzerinde Suriyeli zorunlu göçmenin ülkelerine geri dönme eğilimlerinin giderek azalması sonucunda Türkiye, son yıllarda göçmen entegrasyonunun en fazla tartışıldığı ülkelerden biri haline gelmiştir (Erdoğan, 2020). Göç İdaresi Başkanlığı'nın yayınladığı demografik verilere göre, Suriyelilerin çoğunluğu 18 yaş altı ile 19-24 yaş grubundaki bireylerden oluşmaktadır (GİB, 2022). Bu grup içerisinde 9 yaşından küçük çocukların toplam sayısı bir milyonu aşarken, potansiyel üniversite öğrencisi sayısını gösteren 19-24 yaş aralığındaki Suriyeliler ise yaklaşık 464 bindir (GİB, 2022). Ayrıca YÖK'ün verilerine göre, 2013-14 eğitim öğretim yılında 1,785 Suriyeli öğrenci varken bu sayı 2020-21 eğitim öğretim yılında 47,482'ye çıkmıştır (YÖK, 2022).

Suriyeli çocuk ve gençlerin Türkiye'deki toplam Suriyeli nüfus içindeki oranları incelendiğinde, en fazla sayıda yabancı uyruklu öğrencinin Suriyeli olması eğitim alanında entegrasyonlarını önemli kılmaktadır. Mülteci gençlerin entegrasyonu ve Kanada'daki Suriyeli mültecilerle ilgili çalışmalarıyla tanınan Wilkinson (2002), çatışma nedeniyle ülkelerini terk etmek mecburiyetinde olan çocuk ve ergenlerin eğitim alanındaki performanslarının entegrasyonun gerçekleşme ve yerleştikleri topluma uzun dönemli uyum sağlama düzeyini göstermesi bakımından eğitimin giderek daha fazla önem kazandığını vurgulamaktadır.

Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencilerinin entegrasyonlarına ilişkin literatür incelendiğinde, bu konuda çok sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Bunlar nicel, nitel ve karma yöntemle yapılmış araştırmalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konuyla ilgili nicel çalışmalar arasında yer alan Altunbaş'ın (2020) araştırmasında, Suriyeli üniversite öğrencilerinin akademik ve idari personelle iletişim, ötekileştirilme, kültürel farklılıklar, dil sorunları, psikolojik ve sosyal yalnızlık gibi konularda memnuniyetsizlik yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sağır ve Aydın'ın (2020) çalışmasında, Suriyeli öğrencilerin uyum konusunda sorulan sorulara verdikleri cevaplardan kendilerini arada kalmış hissettikleri anlaşılmaktadır. Türkiye'deki eğitim seviyesi ile ilgili olarak ise kendi ülkelerinkinden daha iyi olduğu yönünde net bir görüşleri mevcuttur. Öğrencilerin önemli bir çoğunluğu eğitimleri bittikten sonra da Türkiye'de kalacaklarını ifade etmiştir. Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları en büyük problem dil konusu ve bunun getirdiği iletişim problemleridir. Erdoğan, Erdoğan ve Yavcan (2017) tarafından hazırlanan "Elite Dialogue" başlıklı raporda, Suriyeli üniversite öğrencileri ve akademisyenlerden oluşan elit grupların Türkiye'de kalmaları için özel teşvik politikaları izlenmesi gerekliliği sonucuna varılmıştır. Diğer bir çalışma olan Erdoğan ve Erdoğan'nın (2018) tarihli çalışmasında, Suriyeli öğrencilerin savaş nedeniyle travma ve derin psikolojik sorunlar yaşadıkları, üniversiteye kayıt yaptıranların oranının düşük olduğu, sosyal açıdan yerel halkla bütünleşmedikleri ve geleceğe yönelik beklentilerinin belirsiz olduğu ortaya çıkmıştır.

Nitel çalışmalardan Hohberger'in (2018) araştırmasında, merkezi bir öğrenci alım sisteminin getirilmesi, Türkçe kurslarında akademik Türkçe'nin de okutulması, mevzuat ile ilgili bir kitapçığın hazırlanması ve işgücü piyasasındaki imkanlarla ilgili bilgi aktarılmasının gerekli olduğu sonucuna varılmıştır. Cin ve Doğan'ın (2021) çalışmasında, öğrencilerin en çok önemsedikleri değerlerin, eğitim almak, ev sahibi ülkenin bir parçası olmak, başarmak ve daha özgür ve cinsiyet eşitliğine dayanan bir hayat sürmek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çopur ve Demirel'in (2017) çalışmasının bulguları arasında yaşanan ekonomik zorlukların eğitimde kesinti veya tamamen eğitimden vazgeçmeye sebep olduğu; eğitim sürecinde dil engelinin ciddi problem yarattığı; eğitimin devamında rehberlik hizmeti/oryantasyon alamamalarının sorunlara neden olduğu; ve topluma uyum problemlerinin sıkıntılara yol açtığı yer almaktadır. Sezgin ve Yolcu'nun (2016) çalışmasındaki bulgular şöyledir: öğrenciler okul zamanı çalışmamaktadır, okulda yarı-zamanlı çalışma imkanları bulunmamaktadır ve sadece erkek öğrenciler yaz mevsiminde çalışabilmektedir, öğrencilerin barınma biçimi onların sosyal uyumlarını etkilemektedir, öğrenciler dersleri anlama, derslerde not tutma, arkadaşlar ve yerel halk ile iletişimde sorunlar yaşamaktadır ve dil konusunda

ise asıl sorun okumaya ilifkindir. Gültekin vd.'nin (2019) alışmasında şu bulgular öne çıkmaktadır: dil konusu Suriyeli öğrencilerin yaşadığı en büyük problem olup, iletişim konusunda da Suriyeli ve Türk öğrencilerin arkadaşlıklarının selamlaşma ve sosyal medyadan takiple sınırlı kalmaktadır. Suriyeli öğrencilerin akademik başarıları ile ilgili olarak karşılarına çıkan engeller arasında, ekonomik problemler, dil ve ayrımcı davranışlar öne çıkmaktadır. Ayrıca hizmetler, bilgiye erişim ve haklarını öğrenmek konusunda sorunlar yaşamaktadırlar. Türk öğrencilerin, Suriyeli öğrencilerle tanışmadan önce Suriyeliler hakkında doğru olmayan bilgilere medyadan ulaşmaları da olumsuz bir algının oluşmasına neden olmaktadır. Kaya'nın (2021) alışmasında, düşük akademik performans, akran desteği gibi önemli sosyal bağların eksikliği ve ayrımcılığın Suriyeli öğrencilerde yalnızlık, değersizlik, öfke, geçmişe özlem ve düşük benlik saygısına neden olduğu sonucuna varılmıştır. Attar ve Küçükşen (2019) tarafından yapılmış çalışmada, Türkler ve Suriyeli öğrencilerin birbirlerinden uzak durduğu, Türkçe problemini aşmaları durumunda komünikasyonun artacağı ve özellikle üniversiteye giriş koşullarıyla ilgili Türk toplumundaki önyargıların mevcut olduğu tespit edilmiştir. Akbaşlı ve Mavi'nin (2021) araştırmasının sonucunda kimlik ve vatandaşlık krizi, savaş ve göçten kaynaklanan psikolojik problemler ve Avrupa'ya göç etme isteği ön plana çıkmıştır. şahin ve elik'in (2020) alışmasında şu tespitler yapılmaktadır: öğrencilerin Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde (TÖMER) gördükleri 1 senelik Türkçe eğitimin akademik süreçler için yeterli değildir. Bunun yanı sıra oryantasyon eksikliği ve idari personelin sadece Türkçe biliyor olması sorun yaratmaktadır. Akademik kadronun Suriyeli öğrencilerle olan ilişkilerinde önyargılı olanlar kadar pozitif ilişki kuranlar da bulunmaktadır. Suriyeli öğrenciler, olumlu davranmayan Türk öğrenciler yerine diğer yabancı öğrencilerle sosyal ilişkileri tercih etmektedirler. Taşar'mın (2019) alışmasında, ölçme ve değerlendirme aşamasında soruların anlaşılmadığı, cevaplar için yeterli zamanın verilmediği, çevrimiçi eğitimin zor olduğu ve hazırlanacak ödevler için bilgisayar temininde sorun yaşandığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrenciler yurtlardaki çalışma ortamı ve burs bulma konusunda sıkıntı yaşamışlardır.

Karma yöntemin kullanıldığı araştırmalardan Yaralı Akkaya vd.'nin (2018) alışmasında, Suriyeli öğrencilerin yarıdan fazlası TÖMER'de alınan Türkçe hazırlık eğitiminin içerik, kapsam ve süresini yeterli bulmadığı ve öğrencilerin yarıdan fazlasının sınavlarda test yapılmasını istedikleri tespit edilmiştir. Harunoğulları vd.'nin (2019) araştırmasının sonuçları şöyledir: Suriyeli öğrenciler en fazla dil ve maddi imkanlar açısından sıkıntı çekmektedir, çoğunluğu ailesiyle birlikte kalabalık ortamlarda yaşamaktadır, yarıdan fazlası burs/kredi alamamaktadır ve yine yarıdan fazlası eğitimlerini tamamlayınca ülkesine geri dönmek istemektedir. Ayrıca öğrenciler kültürel uyum ve çevreye uyum konularında problem yaşamamaktadırlar. Son olarak, Kaya ve şahin'in

(2021) araştırmasında, bazı konularda uyum sağlanmış olmakla birlikte ekonomik sorunlar, lisan problemi, barınma ve yetersiz ev koşulları, ulaşım, dışlanma ve ayrımcılık, sosyalleşme sürecine düşük katılım, istihdam ile ilgili gelecek kaygısı, kültürel gettolaşma gibi konularda problemlerin sürdüğü tespit edilmiştir.

Suriyeli üniversite öğrencileriyle ilgili yukarıda adı geçen çalışmalardan farklı olarak bu çalışma ise doğrudan Marmara Üniversitesi örneğinden hareketle, Suriyeli öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini öğrenmeyi amaçlamakta ve onların Türk üniversitelerindeki eğitime uyumlarını kolaylaştırma ve başarı düzeylerini artırmaya yönelik önerilerde bulunmaktadır. Suriyeli öğrencilerin önemli bir kısmının Türkiye'de kalma olasılığı göz önüne alındığında, onların eğitim düzeylerinin yükseltilmesi ve meslek sahibi olmaları Türk toplumuyla uyum içinde yaşamaları açısından da önemlidir.

Yöntem

Bu çalışma, Covid-19 pandemisi döneminde yaygınlaşan hibrit eğitim uygulamasının Marmara Üniversitesi'nde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin entegrasyonları açısından ortaya çıkardığı sorunları saptamayı ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, amacı açısından açıklayıcı, kullandığı yöntem açısından ise nicel bir araştırmaya dayanmaktadır. Nicel araştırma kapsamında gerçekleştirilen anketten elde edilen verileri desteklemek amacıyla yine ankete katılanlar arasından seçilen Suriyeli öğrencilerle yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki üniversitelerde okuyan Suriye uyruklu öğrenciler oluştururken, örneklem Marmara Üniversitesi'nde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerdir. Araştırmanın deseni, tarama (survey) modelidir. Yaşamın farklı alanlarında kişilerin belirli konulardaki tutum, inanç, görüş, davranış ve beklentilerini anketler kullanılarak tespit etmeyi amaçlayan tarama modeli, geniş bir evrenin birtakım özelliklerini tanımlamak için uygundur, zira, araştırmacılara esneklik sağlamaktadır ve katılımcıların görüş ve tutumları standart bir ölçek veya aynı sorular ile tespit edildiğinden daha nesnel sonuçlara ulaşmayı olanaklı kılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2017).

Araştırmada, pandemide yaygınlaşan hibrit eğitim uygulamasının Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türkiye'ye uyumunu nasıl etkilediğini, ne tür sorunlarla karşılaştıklarını ve bu sorunların çözümüne ilişkin beklentilerinin neler olduğunu tespit etmek ve detaylı bir biçimde kavramak için veri toplama araçları olarak anket ve derinlemesine görüşme kullanılmaktadır. Türkçe ve Arapça olmak üzere iki dilde hazırlanan ankette ölçeklendirme ifadeleri yer almaktadır ve ölçüm aracı olarak kişilerin tutum ve eğilimlerini ölçmekte

kullanılan Likert ölçeği seçilmiştir.⁴ Likert ölçeği, her birinin karşısında “kesinlikle katılmıyorum”dan başlayıp “kesinlikle katılıyorum”a kadar uzanan derecelendirme seçeneklerinden oluşmaktadır. Bu çalışmada, en fazla tercih edilen beşli derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada uygulanan anketin soruları “demografik bilgiler”, “sosyo-ekonomik profil” ve “küresel salgın döneminde yüksek öğrenimde uzaktan eğitim” başlıkları altında toplanmıştır. Derinlemesine görüşme sorularının başlıkları ise “demografik bilgiler”, “sosyo-ekonomik profil”, “pandemi döneminde uzaktan eğitim”, “gelecek planları”dır.

Araştırma kapsamında yukarıda belirtilen beş kamu üniversitesinde, Covid-19 salgını nedeniyle Türk üniversitelerinin tümünde uygulanan uzaktan eğitim sürecinin sonuna doğru, 27 Ocak ve -25 Şubat 2022 tarihleri arasında eş zamanlı olarak anket yapılmıştır. Bu üniversiteler arasında Marmara Üniversitesi'nin yer almasının nedenlerinin başında beş dilde eğitim vermesi ve bütün dünyadan öğrenci çeken uluslararası bir üniversite niteliğine sahip olma özelliği gelmektedir. Lime-survey programı üzerinden uygulanan bu ankete Marmara Üniversitesi'nde 2021-2022 döneminde kayıtlı 251 Suriyeli öğrenciden 77'si (% 30,67) katılmıştır. Anket bulgularını daha somut ve kapsamlı şekilde değerlendirebilmek amacıyla farklı bölümlerde okuyan ve daha önce ankete katılmış olanlar arasından rastgele seçilmiş 6 Suriyeli öğrenci ile de Mayıs 2022'de yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin az sayıda olması ise Suriyeli öğrencilerin yüz yüze görüşme yapmaktan çekinmeleriyle ilişkilidir. Gizlilik ilkesi gereği, araştırma kapsamında görüşme yapılan Suriyeli öğrenciler S1, S2, ... S6 şeklinde belirtilmiştir.

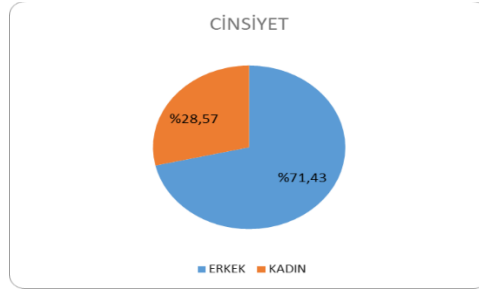
Araştırma Bulguları: Anket ve Derinlemesine Görüşmelerin Değerlendirilmesi

Konusunu Covid-19 pandemisiyle beraber yaygınlaşan hibrit eğitim uygulamasının Marmara Üniversitesi'nde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin entegrasyonları üzerindeki etkisinin oluşturduğu çalışmanın verileri, yukarıda ayrıntıları verilen 77 Suriyeli öğrencinin katıldığı anketten ve bu ankete katılmış olanlar arasından rastgele seçilmiş 6 Suriyeli öğrenciyle yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilmiştir. Bu bölümde söz konusu anketin ve derinlemesine görüşmelerin değerlendirilmesi yapılmaktadır.

⁴ Likert ölçeği, “... ölçülmeye çalışılan özelliğe ilişkin birbirine benzeyen, ancak aralarında çeşitli farklılıklar içeren yargılar”dan oluşmaktadır (İslamoğlu ve Alınacı, 2016: 175).

I. Demografik Bilgiler

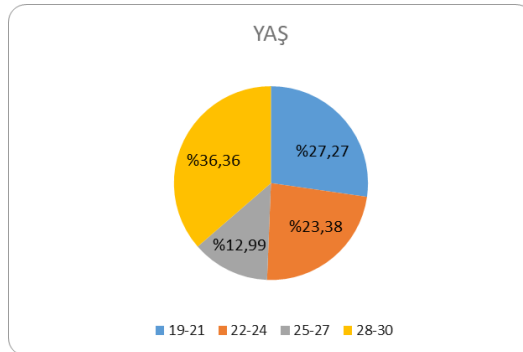
Cinsiyet

CİNSİYET	TOPLAM SAYI	YÜZDELİK
ERKEK	55	% 71,43
KADIN	22	% 28,57

2022 yılında Marmara Üniversitesi'nde yükseköğrenim gören toplam 251 Suriyeli öğrenciden 77'si ankete katılmış olup, bunların 55'i (% 71,43) erkek ve 22'si (% 28,57) kadındır. Buna göre ankete katılanların yaklaşık dörtte üçünün erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Marmara Üniversitesi'ndeki Suriyeli kadın ve erkek öğrenciler arasındaki sayısal farklılık, YÖK verileriyle de örtüşmektedir. YÖK'ün 2020-2021 verilerine göre Suriyeli erkek öğrenci sayısı 29,400, kadın öğrenci sayısı ise 18,082'dir (YÖK, 2022). Yine YÖK'ün verilerine göre Türk üniversitelerinde 2021-22 akademik yılında toplam kayıtlı 8,296,959 öğrencinin 4,172,147'si erkek, 4,124,812'si ise kadındır (YÖK, 2022).

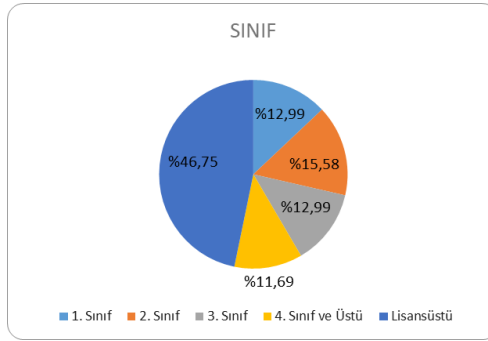
Yaş

YAŞ	TOPLAM SAYI	YÜZDELİK
19-21	21	% 27,27
22-24	18	% 23,38
25-27	10	% 12,99
28-30	28	% 36,36

Dört yaş grubu için hazırlanan ankete 19-21 yaş grubundan 21 (% 27,27), 22-24 yaş grubundan 18 (% 23,38), 25-27 yaş grubundan 10 (% 12,99), ve 28-30 yaş grubundan 28 (% 36,36) Suriyeli öğrenci katılmıştır.

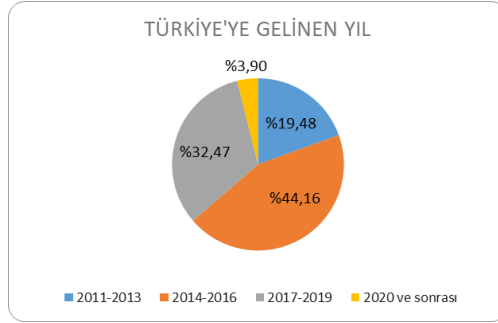
Sınıf

SINIF	TOPLAM SAYI	YÜZDELİK
1. Sınıf	10	% 12,99
2. Sınıf	12	% 15,58
3. Sınıf	10	% 12,99
4. Sınıf ve Üstü	9	% 11,69
Lisansüstü	36	% 46,75

Ankete katılanların 10'u (% 12,99) 1. Sınıf, 12'si (% 15,58) 2.sınıf, 10'u (% 12,99) 3.sınıf, 9'u (% 11.69) 4.sınıf ve üstünde okuyan (Tıp ve benzeri fakültelerde) Suriyeli öğrencilerden oluşmaktadır. Dikkat çeken bir durum ise ankete katılanlardan 36 öğrencinin (% 46,75) lisansüstü programlarda öğrenim görmekte olmalarıdır.

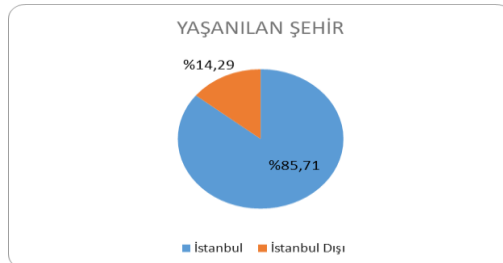
Türkiye'ye Gelinen Yıl

TÜRKİYE'YE GELİLEN YIL	TOPLAM SAYI	YÜZDELİK
2011-2013	15	% 19,48
2014-2016	34	% 44,16
2017-2019	25	% 32,47
2020 ve sonrası	3	% 3,90

Ankete katılan öğrencilerden 15'inin (% 19,48) Suriye'de iç savaşın başladığı 2011 - 2013 yılları arasında Türkiye'ye gelen ilk göçmen grubunda yer aldığı görülmektedir. Öğrencilerden 34'ü (% 44,16) ise 2014-2016 döneminde Türkiye'ye göç etmiştir. Bunun temel nedeni Türk Hükümetinin uyguladığı “açık kapı” politikası sonucu Suriye'den Türkiye'ye göçün giderek hızlanmasıdır (Pirinççi, 2018). Buna paralel olarak, aynı dönemde Türkiye üzerinden Avrupa'ya doğru yönelen düzensiz göçmen sayısında da artış olmuştur. Avrupa Birliği (AB) sınır koruma ajansı Frontex verilerinin gösterdiği üzere, 2015 yılında AB ülkelerine giden yaklaşık 1,5 milyon mültecinin 1 milyona yakını, Türkiye'nin üzerinde bulunduğu Doğu Akdeniz rotasını kullanmıştır (Arısan Eralp, 2016).

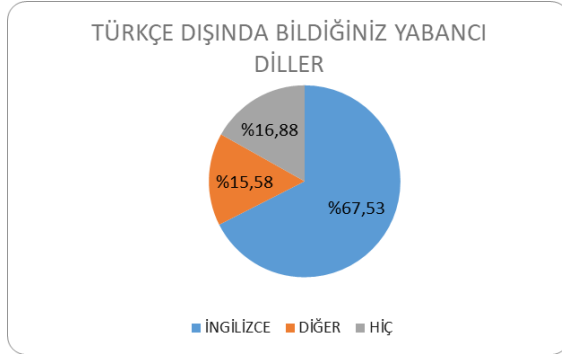
Yaşanılan Şehir

YAŞANILAN ŞEHİR	TOPLAM SAYI	YÜZDELİK
İstanbul	66	% 85,71
İstanbul Dışı	11	% 14,29

Ankete katılanların 66'sının (% 85,71) İstanbul'da, geriye kalan 11'inin ise (% 14,29) İstanbul dışında yaşadığı görülmektedir. Bu öğrencilerin sosyal, ekonomik ve kültürel faktörler dolayısıyla İstanbul'u tercih etmiş olmaları kuvvetle muhtemeldir. Geriye kalan % 14,29'luk kesimin ise İstanbul dışında yaşamakla birlikte 2020 sonrası pandemi döneminde uygulanan hibrit eğitim sayesinde Marmara Üniversitesi'nde yüksek öğrenimlerini sürdürebildiği görülmektedir.

Yabancı Dil

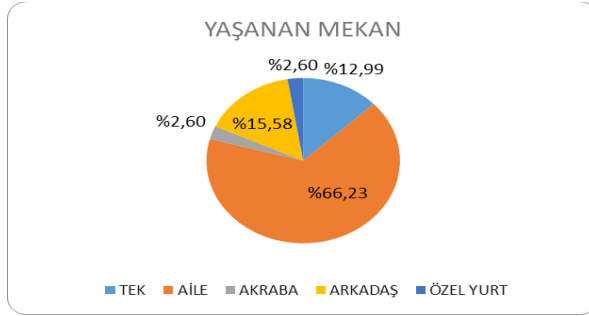

YABANCI DİLLER	TOPLAM SAYI	YÜZDELİK
İNGİLİZCE	52	% 67,53
DİĞER	12	% 15,58
HİÇ	13	% 16,88

Ankete katılanların büyük çoğunluğunu oluşturan 52 öğrenci (% 67,53) Türkçe dışında bildikleri yabancı dilin İngilizce olduğunu belirtmiştir. Bilinen yabancı diller arasında İngilizcenin yanı sıra Fransızca da sorulmuştur, zira Suriye 1946'ya kadar Fransız sömürgesi olduğu için Fransızcanın da popüler bir dil olabileceği düşünülmüştür. Ancak Marmara Üniversitesi özelinde Fransızca bilen öğrenci sayısı 0'dır. Öte yandan, katılımcıların 12'si (% 15,58) diğer yabancı dilleri bildiklerini ifade ederken, geriye kalan 13 öğrencinin ise (% 16,88) hiçbir yabancı dil bilmediği anlaşılmaktadır.

II. Sosyo-Ekonomik Profil

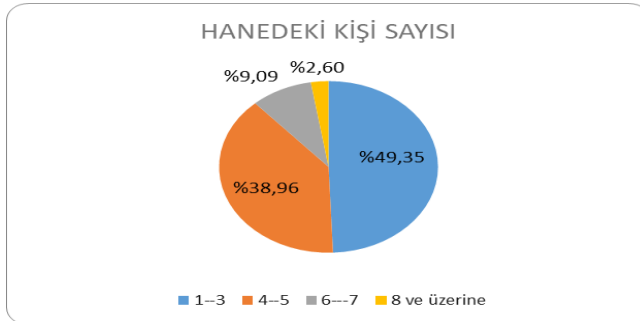
Yaşanılan Mekân

YAŞANILAN MEKÂN	TOPLAM SAYI	YÜZDELİK
TEK	10	% 12,99
AİLE	51	% 66,23
AKRABA	2	% 2,60
ARKADAŞ	12	% 15,58
ÖZEL YURT	2	% 2,60

Ankete katılanların yaklaşık üçte ikisinin (% 66,23) aileleriyle birlikte yaşadığı görülmektedir. Geriye kalanlardan 10'u (% 12,99) tek başına, 12'si (% 15,58) arkadaşlarıyla birlikte, 2'si (% 2,60) akraba yanında, 2'si ise (% 2,60) özel yurttta kalmaktadır.

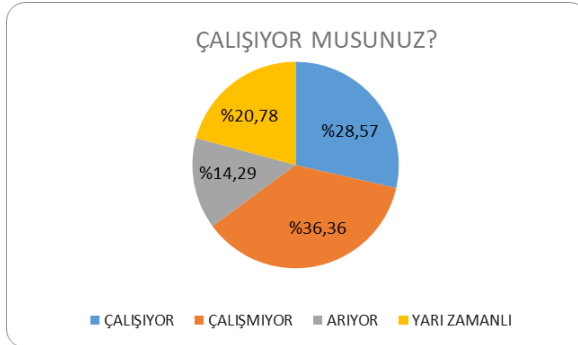
Hanedeki Kişi Sayısı

HANEDEKİ KİŞİ SAYISI	TOPLAM SAYI	YÜZDELİK
1-3	38	% 49,35
4-5	30	% 38,96
6-7	7	% 9,09
8 ve üzeri	2	% 2,60

Ankete katılanların yaklaşık yarısının (% 49,35) 1-3 kişilik, yarısından fazlasının ise (% 50,65) 4 ve daha fazla kişinin yaşadığı hanelerde ikamet ettiği görülmektedir. Bu veriler ışığında Suriyelilerin genel olarak İstanbul'un bazı semtlerinde yoğunlaştığı ve elverişsiz koşullarda yaşadıkları dikkate alınacak olursa, ankete katılan öğrencilerin de ikamet ettikleri hanelerde -özellikle pandemi döneminde - zor koşullarda hem ders çalışmak hem de çevrim içi dersleri takip etmek durumunda kaldıkları görülmektedir.

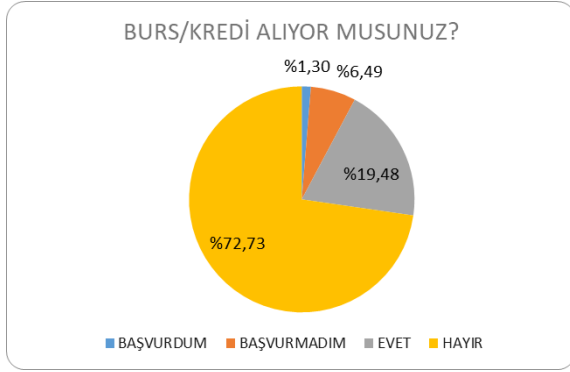
Çalışma Durumu

ÇALIŞIYOR MUSUNUZ?	TOPLAM SAYI	YÜZDELİK
ÇALIŞIYOR	22	% 28,57
ÇALIŞMIYOR	28	% 36,36
İŞ ARIYOR	11	% 14,29
YARI ZAMANLI	16	% 20,78

Ankete katılan Suriyeli öğrencilerin yarıya yakınının (% 49,35) eğitimlerinin yanı sıra tam zamanlı veya yarı zamanlı çalıştığı anlaşılmaktadır. Ayrıca 11 öğrencinin de (% 14,29) iş aradığı görülmektedir. Ankete katılanların yaklaşık üçte biri ise (% 36,36) çalışmadığını beyan etmiştir.

Burs/Kredi

BURS/KREDİ ALIYOR MUSUNUZ?	TOPLAM SAYI	YÜZDELİK
BAŞVURDUM	1	% 1,30
BAŞVURMADIM	5	% 6,49
EVET	15	% 19,48
HAYIR	56	% 72,73

Ankete katılan öğrencilerin 56'sı (% 72,73) burs / kredi almadığını beyan etmiştir. Buna karşılık 15'i ise (% 19,48) burs / kredi aldığını belirtmiştir. Geriye kalanlardan 5'inin herhangi bir kredi / burs için başvurmadığı, sadece 1'nin ise burs / kredi başvurusunda bulunduğu görülmektedir.

III. Küresel Salgın Döneminde Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim

Çalışmanın bu kısmında, Marmara Üniversitesi'nde öğrenim gören Suriyelilerin Covid-19 pandemisinde yükseköğretimde uzaktan eğitime ilişkin görüşlerine yer verilmektedir. Bu kapsamda Suriyeli öğrencilerin Likert ölçeğine göre oluşturulmuş ifadelerle katılım dereceleri ile derinlemesine görüşmelerde dile getirdikleri hususlar birlikte değerlendirilmektedir.

İfade 1. Uzaktan Eğitim için gereken teknolojik ve internet olanaklarına sahibim.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 1 (%)	55,84	29,87	7,79	2,60	3,90	KESİNLİKLE KATILYORUM

Bu ifade için katılımcıların çok büyük bir bölümü (% 85,71) “kesinlikle katılıyorum / katılıyorum” diyerek uzaktan eğitim için gerekli teknolojik ve internet olanaklarına sahip olduklarını bildirmiştir. Katılımcıların dörtte üçünden fazlasının bilgisayar / internet olanaklarına sahip olmaları nedeniyle özellikle pandemi dönemindeki zorunlu hibrit eğitim uygulamasına kolay adapte oldukları söylenebilir.

Bu ifadeye katılım derecesinden hareketle Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde genel olarak çevrim içi eğitime adaptasyonda zorlukla karşılaşmadıkları ileri sürülebilir. Bu adaptasyonda her ne kadar sıkıntı çekilmemiş ise de derinlemesine görüşme yapılan Suriyeli öğrenciler ikamet ettikleri İstanbul semtlerinde teknolojik alt yapıdan kaynaklanan internet bağlantısındaki kopukluklar nedeniyle derslerin tamamını çevrim içi izleyemediklerini beyan etmişlerdir. Bu konuda öğrencilerden biri görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Online derslerde odaklanma problemi yaşadığım için bazı derslerden kaldım. UES’in (Uzaktan Eğitim Sistemi-Perculus) ses ve görüntü kalitesinin düşük olması beni etkiledi. Sınavlarda herhangi bir sorun yaşamadım.” (S4)

İfade 2. Yaşadığım ortam uzaktan eğitim için uygun değildir.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 2 (%)	2,60	12,99	14,29	41,56	28,57	KATILMIYORUM

Ankete katılanların büyük bir bölümü (% 70,13) yaşadıkları ortamın uzaktan eğitim için uygun olduğunu ifade etmiştir. Diğer yandan, derinlemesine görüşmelerde bir öğrenci şunları söylemiştir:

“İnternet var ama altyapıda problem varmış Samatya’da. Bu yüzden (internet için) odadan odaya taşıyorum. Gerçekten çok zor orada oturmak.” (S3)

İfade 3. Uzaktan eğitim dil yetersizliğim nedeniyle dersleri anlama konusundaki problemimi artırdı.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 3 (%)	16,88	16,88	18,18	27,27	20,78	KATILMIYORUM

Ankete katılan öğrencilerin yarısına yakını (% 48,05) bu ifadeye katılmamaktadır. Buna karşılık öğrencilerin % 33,76’sı bu görüşe katılırken, % 18,18’i ise çekimser kalmıştır.

Diğer yandan derinlemesine görüşmelerde konuyla ilgili olarak öğrencilerin bazılarının dersi kayıtlardan tekrar izleme imkanları olduğuna dair izlenim edinilse de, Türkçe ya da İngilizce dil bilgisi yeterli olmadığı için dersleri anlama ve özellikle not tutma konusunda sorun yaşadığını ifade edenler olmuştur. Öğrencilerden biri görüşlerini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Öğretim elemanları ders boyunca çok hızlı konuştuğu için Türkçe not tutmak konusunda zorluk çekiyorum ve bundan dolayı Türkçe anlayabildiklerimi Arapça not tutmak zorunda kalıyorum ve bu nedenle çok fazla vakit harcıyorum” (S3).

İfade 4. Pandemi dönemiyle birlikte çevrim içi Türkçe dil kursuna duyduğum ihtiyaç arttı.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 4 (%)	16,88	18,18	16,88	22,08	25,97	KESİNLİKLE KATILMIYORUM

Ankete katılan öğrencilerin yarısına yakını (% 48,05) bu ifade için “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” demiştir. Buna karşılık öğrencilerin % 34,36’sı “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” derken, % 16,88’i ise “kararsız” olduklarını bildirmiştir.

Derinlemesine görüşmelerde ise öğrencilerden biri pandemi döneminde hibrit eğitimde yaşadığı dil sıkıntılarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Türkçem sadece konuşmak ve tanışmak için yeterli. Dersi anlamak akademik anlamda çok zor. Türk arkadaşlarım derslerde zorlanınca ‘sen zorlanıyorsun ben nasıl zorlanmayayım’ diyorum. Her dersi çeviriyorum, ezberliyorum sonra tekrar çeviriyorum. Akademik dil kursuna ihtiyaç duyuyorum.” (S5)

Bir diğer Suriyeli öğrenci şunları söylemiştir:

“Evet. Biz TÖMER’de öğreniyoruz ama aslında yeterli değil. Çünkü sadece dil algılanıyor. Akademik Türkçe ve konuşma dili çok farklı.” (S2)

İfade 5. Türkçe dışında bildiğim yabancı dil o dilde verilen dersi takip etmem için yeterlidir.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 5 (%)	32,47	19,48	23,38	16,88	7,79	KESİNLİKLE KATILMIYORUM

Ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlası (% 51,95) bu ifade için “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” derken, öğrencilerin % 24,67’si “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmiştir. Dikkat çeken bir husus ise öğrencilerin % 23,38’inin bu ifade ile ilgili çekimser kalmalarıdır.

Derinlemesine görüşmelerde ise Suriyeli öğrencilerin bir bölümünün Türkiye’ye gelmeden önce temel İngilizce dil bilgisine sahip olduğu izlenimi elde edilmiştir. Dolayısıyla Türkçeyi de ilk kez Türkiye’ye geldikten sonra öğrenmeye başladıkları için İngilizce dil bilgilerinin daha iyi olduğu söylenebilir.

Bu konuda Suriyeli öğrencilerden birinin ifadesi şöyledir:

“(Suriye’de) ilkokuldan liseye kadar neredeyse tüm eğitimimi İngilizce ağırlıklı olarak aldım. Yani eğitimimin büyük çoğunluğu İngilizcedir.” (S1)

İfade 6. Hocalar Suriyeli öğrencileri de gözeterek çevrim içi dersleri daha anlaşılır bir dille anlatıyorlar.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 6 (%)	14,29	24,68	18,18	19,48	23,38	KATILYORUM

Ankete katılan öğrencilerin % 38,97’si bu ifade için “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” derken, öğrencilerin % 42,86’sı ise “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmiştir. Katılımcıların % 18,18’nin ise çekimser kaldığı görülmektedir.

Derinlemesine görüşmelerde de Suriyeli öğrencilerin, öğretim elemanlarının çevrim içi dersleri daha anlaşılır biçimde anlatmalarını talep ettikleri görülmektedir. Suriyeli öğrencilerden biri bu konuda şunları söylemiştir:

“Hocalar çok hızlı konuşuyor. Derslerde konuşulan dil akademik dilden ziyade günlük dile yakın... Bazen yapılan esprileri ve günlük konuşmaları anlamıyorum. Ya daha sade bir dil tercih edilmeli ya da sadece akademik bir dille konuşulmalı.” (S2)

Bir diğer Suriyeli öğrenci ise şu ifadeyi kullanmıştır:

“Hocalar hızlı konuşuyor rap gibi.” (S3)

İngilizcesi ders izlemeye yeterli olduğu halde dersleri izlemekte sorun yaşayan bir Suriyeli öğrenci ise kendisini şöyle ifade etmiştir:

“Aslında ben burada uzaktan eğitimi yüz yüze eğitime tercih ederim. Çünkü uzaktan eğitim aldığımızda bunlar kaydediliyor ve üniversite

bünyesindeki herhangi biri (idareci, akademisyen, öğrenci) bunlara erişebiliyor ve dersin nasıl gittiğini görebiliyor... Fakat okula geldiğimizde bazı profesörlerimiz dersler İngilizce olmasına rağmen asla İngilizce konuşmuyordu. Slaytları dahi İngilizce idi fakat Türkçe konuşuyorlardı ve Türkçe açıklıyorlardı... İngilizce işlenmesi planlanmış bir dersin Türkçe ilerlemesi uluslararası öğrencilerin öğretimine yönelik bir dil bariyeri yaratıyor. Bu yaklaşım sınıf ortamında yabancılaştırılmış öğrencilerin varlığına da ciddi katkıda bulunuyor.” (S1)

İfade 7. Pandemi döneminde derslerle ilgili olarak Türk öğrencilerden yardım alabiliyorum.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 7 (%)	6,49	33,77	24,68	19,48	15,58	KATILYORUM

Ankete katılan öğrencilerin % 40,26'sı bu ifade için “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” derken, öğrencilerin % 35,06'sı ise “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” demiştir. Dikkat çeken bir husus da “kararsızım” diyenlerin oranının ankete katılan tüm öğrencilerin dörtte birine (% 24,68) yakın olmasıdır.

Derinlemesine görüşmelerde Suriyeli öğrenciler Türk öğrencilerle ilişkileri konusunda yukarıdaki oranlarla paralellik gösterecek şekilde görüş belirtmişlerdir. Örneğin bir Suriyeli öğrencinin bu konudaki düşünceleri şöyledir:

“Bazı Türk arkadaşlarım var. Çok iyiler. İstedğim notları benimle paylaşıp yardım ediyorlar. Bazıları yardım etmek istemiyorlar, not paylaşmıyorlar.” (S5)

İfade 8. Pandemi döneminde uzaktan eğitim derslerinde rahatça soru sorabiliyorum.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 8 (%)	18,18	33,77	24,68	16,88	6,49	KATILYORUM

Ankete katılanların yarısından fazlası (% 51,95) bu ifade için “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” derken, % 23,37'si ise “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmiştir. Katılımcıların % 24,68'i ise “kararsız” olduklarını ifade etmişlerdir.

Ancak derinlemesine görüşmelerde öğrencilerin dil (İngilizce / Türkçe) bilgileri seviyesi nedeniyle derslerde soru sormadıkları anlaşılmaktadır. Bir Suriyeli öğrencinin bu konudaki görüşü şöyledir:

“Hocalarımla iletişimim yok. Söz verdiğinde cevap veriyorum, vermiyorsa konuşmuyorum.” (S5)

İfade 9. Uzaktan eğitim sürecinde kayıt edilen dersleri tekrar ederek derslerdeki eksikliklerimi kapatabiliyorum.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 9 (%)	41,56	40,26	3,90	10,39	3,90	KESİNLİKLE KATILYORUM

Ankete katılanların dörtte üçünden fazlası (% 81,82) bu ifade için “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” demiştir.

Derinlemesine görüşmelerde de Suriyeli öğrencilerin büyük bir bölümünün bu ifadeyle ilgili görüşü olumludur. Bunlardan birinin sözleri şöyledir:

“Evet, kaydedilen dersleri çocuklarım yattığında tekrar izliyordum. Anlamadığım bir şey olduğunda videoyu tekrarlayabiliyordum, sınıf ortamında bunu yapamazdım. Yabancı olduğum için iyi oldu.” (S5)

İfade 10. Pandemi döneminde öğretim üyeleriyle ders dışı iletişimde daha fazla sorun yaşıyorum.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 10 (%)	15,58	29,87	24,68	19,48	10,39	KATILYORUM

Ankete katılan öğrencilerin % 45,45’i bu ifade için “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” derken, % 29,87’si “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmiştir. Tüm katılımcıların yaklaşık dörtte biri (% 24,68) ise “kararsız” olduklarını ifade etmiştir.

Derinlemesine görüşmelerde Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde öğretim elemanlarıyla ders dışı ilişkilerinin sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Öğrencilerden birinin bu konudaki ifadeleri ise şu şekildedir:

“İletişimim iyiydi, bir defa sıkıntı yaşadım. Bir hoca ile ısrarla mail atmama rağmen iletişim kuramadım.” (S6)

İfade 11. Pandemi döneminde Türk arkadaşlarımla iletişimde daha fazla problem yaşıyorum.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 11 (%)	16,88	23,38	28,57	25,97	5,19	KARARSIZIM

Ankete katılanların % 28,57'si bu ifade için “kararsız” olduğunu belirtmiştir. Buna karşılık öğrencilerin % 40,6'sı “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” derken, % 31,16'sı ise “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmiştir.

Derinlemesine görüşmelerde bir Suriyeli öğrenci şu ifadeleri kullanmıştır:

“Birkaç kere Türk arkadaş edinmeyi denedim ama olmadı. Suriyeli olduğumu öğrenince konuşmuyorlar. Arkadaş olduğumuzu sandım... Suriyeli olduğumu duyunca çekip gittiler.” (S2)

Bir diğer öğrenci ise sorununu şöyle ifade etmiştir:

“Okuldan çıkınca ilişkiler kopuyor. Bu yüzden çok iletişim kuramıyorsunuz. Sorular soruyordum fakat yardım aldığım olmadı.” (S6)

İfade 12. Pandemi döneminde medyada çıkan haberler Türkiye'deki ilişkilerimi olumsuz etkiliyor.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 12 (%)	9,09	31,17	28,57	20,78	10,39	KATILIYORUM

Ankete katılanların % 40,26'sı bu ifade için “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” derken, % 31,17'si ise “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmiştir. Dikkat çeken bir husus da “kararsızım” diyenlerin oranının tüm katılımcıların dörtte birinden (% 28,57) fazla olmasıdır.

Derinlemesine görüşmelerde Suriyeli öğrencilerin medyada çıkan haberlerden olumsuz etkilendiği görülmektedir. Bir öğrenci sorununu şu şekilde ifade etmiştir:

“Çok etkiliyor ve tabii ki rahatsız oluyorum. Hem yalan haberlere hem doğru olmayan şeylere insanlar inanıyor ve ben üzülüyorum. Suriyelilerin hepsi pür-i pak değil tabii ki. Elbette yanlış olanlar var ve ortaya çıkıyor. Biz kendimizi hiçbir şekilde savunamıyoruz. Sayımız az ve % 90'ın Türkçesi çok az (özellikle büyükler) ... Medya buradaki insanları çok iyi yönetiyor. Buradaki insanlar çektikleri zorluklara bahane bulmak istiyor. Bu bahane onlara Suriyeliler oldu.” (S6)

Bir diğer Suriyeli öğrencinin ise bu konudaki görüşleri şöyledir:

“Başlarda etkilenmiyordum, fakat son zamanlarda çıkan haberler ilişkilerimi etkilemeye başladı. Açıkçası üzülyordum. Yeni tanıştığım insanlarla diyaloglarımda olumsuzluklarla karşılaşmaya başladım. Son zamanlarda bu üzüntüm öfkeye dönüşmeye başladı. Biz bu ülkeye rastgele gelmedik. Bunu düşünemiyorlar mı?” (S4)

İfade 13. Pandemi döneminde sosyal ilişkilerim sadece Suriyeli arkadaşlarımla sınırlı olmuştur.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 13 (%)	22,08	15,58	16,88	24,68	20,78	KATILMIYORUM

Ankete katılanların % 45,46’sı bu ifade için “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” derken, % 37,66’lık bir oran ise “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüş bildirmiştir. Derinlemesine görüşmelerde de Suriyeli öğrencilerin sosyal ilişkilerinin diğer Suriyeli öğrencilerle sınırlı kalıp kalmadığına ilişkin görüşler anket bulgularıyla örtüşmektedir.

İfade 14. Pandemi ve/veya öğrenim hayatım bitince Türkiye’de kalmak ve iş bulmak istiyorum.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 14 (%)	33,77	16,88	29,87	9,09	10,39	KESİNLİKLE KATILYORUM

Ankete katılanların yarıdan fazlası (% 50,65) bu ifade için “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” derken, tüm katılımcıların % 29,87’sinin ise “kararsız” kalması dikkat çekicidir.

Derinlemesine görüşmelerde Suriyeli öğrencilerin Türkiye’deki eğitim hayatları bitince Türkiye’de kalıp kalmayacaklarına ilişkin olarak elde edilen veriler, anket bulgularına göre daha yüksek oranda kalma eğilimi içinde olduklarını göstermektedir. Bu konuda öğrencilerden birinin görüşü şu şekildedir:

“Suriye’ye bu durumda dönmek tabii ki istemiyorum. Esad giderse büyük ihtimal dönerim diye düşünüyorum. Hükümet değişirse her şey değişir diye düşünüyorum. Türkiye’de kalmaktan başka seçeneğim yok şu an.” (S6)

Bir diğer öğrenci ise görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Açıkçası iyi bir fırsat yakalarsam burada da kalırım. Eğer olmazsa ya Ürdün’e ya da Fas’a gidebilirim. Türkiye bu üçü arasında en düşük ihtimali olan ülke çünkü kâğıt üzerinde baktığımızda buradaki gelir seviyesi iyi değil.” (S1)

Başka bir öğrencinin görüşleri ise şu şekildedir:

“Ben zaten Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğum için Türkiye’de kalmaya devam etmek istiyorum. Humus’a geri dönme planım yok. Siyaset Bilimi okumam sebebiyle Türkiye’de siyaset yapma planım var. Belki Türkiye’de Suriye ile ilgili bir temsilcilik veya Suriye sözcülüğü gibi bir planım var, fakat bunun çok zor olduğunun da farkındayım.” (S4)

Türkiye’de kalmak konusunda bir diğer öğrenci de şunları söylemiştir:

“Daha önce dönmeyi düşündük ama şimdi istemiyoruz. Açıkçası ne yapacağımı bilmiyorum. Yasal olmayan yollarla çalışmak istemiyorum. Burada yaşamak açıkçası benim için daha kolay olacak. Ama Türkler bizi istemiyor.” (S2)

İfade 15. Pandemi ve/veya öğrenim hayatım bitince Suriye’ye gidip ülkemin yeniden inşa edilmesine katkı vermek istiyorum.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 15 (%)	9,09	15,58	32,47	18,18	24,68	KARARSIZIM

Ankete katılanların % 42,86’sı bu ifade için “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” derken, % 24,67’si “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” demiştir. Daha önemlisi ise “kararsızım” diyenlerin oranının (% 32,47) yüksek olmasıdır. Derinlemesine görüşmelerde öğrencilerin büyük bir bölümü Suriye’ye dönmek istemediklerini dile getirmiştir.

İfade 16. Pandemi ve/veya öğrenim hayatım bitince imkânım olursa yurt dışına gitmek istiyorum.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 16 (%)	25,97	19,48	27,27	12,99	14,29	KARARSIZIM

Ankete katılanların % 45,45’i bu ifade için “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” derken, % 26,56’sı “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” demiştir. Bu ifadede dikkat çeken nokta “kararsızım” diyenlerin oranının (% 27,27) yüksek olmasıdır.

Derinlemesine görüşmelerde Suriyeli öğrencilerin büyük bir bölümünde fırsat olursa Avrupa veya Amerika'ya gitme eğilimi ağır basmaktadır. Bir öğrencinin bu konudaki görüşü şu şekildedir:

“Avrupa'ya gitmeyi elbette düşünüyorum. Fakat çıkamıyoruz şu an Avrupa'ya.” (S6)

İfade 17. Pandemi sürecinde ailemin ve / veya kendi gelirimde ciddi bir düşme olmadı.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 17 (%)	10,39	29,87	15,58	25,97	18,18	KATILYORUM

Ankete katılanların % 44,15'i bu ifade için “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” derken, öğrencilerin % 40,26'sı “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüş bildirmiştir. “Kararsızım” diyen öğrencilerin oranı ise % 15,58'dir.

İfade 18. Pandemi döneminde harcamalarımda ciddi bir düşme olmadı.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 18 (%)	12,99	28,57	22,08	20,78	15,58	KATILYORUM

Ankete katılan öğrencilerin % 41,56'sı bu ifade için “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” derken, öğrencilerin % 36,36'sı “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” demiştir. Bu görüş için “kararsızım” diyenlerin oranı ise % 22,08'dir.

İfade 19. Pandemi döneminde ihtiyaç olduğunda “tutorial” (özel dersler) verilmektedir.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 19 (%)	7,79	22,08	37,66	24,68	7,79	KARARSIZIM

Ankete katılanların % 32,47'si Pandemi döneminde ihtiyaç olduğunda “tutorial” (özel / tamamlayıcı dersler) verilmektedir ifadesine “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” derken, öğrencilerin % 29,87'si “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” demiştir. Tüm öğrencilerin üçte birinden fazlası (% 37,66) ise bu ifade için “kararsızım” şeklinde görüş bildirmiştir.

Derinlemesine görüşmelerde tutorial talep etmekle ilgili olarak bir öğrenci şu ifadeleri kullanmıştır:

“Hayır, yoktu. Evet aslında böyle bir şey iyi olurdu.” (S2)

Bir diğer öğrenci görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Hayır, eğer böyle bir şey olsaydı isterdim.” (S5)

İfade 20. Pandemi döneminde sınavların test şeklinde yapılması uygundur.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 20 (%)	35,06	40,26	12,99	7,79	3,90	KATILYORUM

Ankete katılanların dörtte üçü (% 75,32) bu ifade için “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” derken, öğrencilerin % 11,69’u “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmiştir. “Kararsızım” diyenlerin oranı ise % 12,99’dur.

Derinlemesine görüşmelerde Suriyeli öğrencilerin hepsi sınavların test usulü yapılmasını tercih ettiklerini belirtmiştir. Bir öğrenci bu sorunun cevabı için şu ifadeleri kullanmıştır:

“Testin daha kolay olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden test olmasını tercih ederim fakat yazılı sınavların bana daha çok katkı sağladığını biliyorum.” (S4)

Diğer bir öğrenci şöyle demiştir:

“Koronadan önce bazı sınavlar test usulü bazı sınavlar yazılı biçimde yapılıyordu. Yazılı sınavlarda hiçbir şey yapamıyordum. 1. ve 2. sınıftayken hiçbir şey yazamadım. Test gelince güzel çözüyorum. Notlardan çok iyi okuyorum ve güzel geçiyor. Korona esnasında hepsi test oldu, bazı dersler proje ödevi oldu ve onlar da güzel geçti. Proje ödevleri yazılı olduğundan internetten bakarak beğendiğim şeyleri yazarak gönderiyorum.” (S5)

Bir öğrenci de bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Test isterim, klasik sevmiyorum. Hep yazılı yapıyorlar bu dönem (korona başlangıcına kadar) sadece bir tane test oldu, her şey klasik. Ben ezberleme yapıyorum soru okuyorum, hiçbir şey anlamıyordum. Hoca ne istiyor anlamıyordum, bu yüzden her şeyi yazıyordum. O yüzden süre çok az geliyor bana. (Testleri kastederek) Şimdi biraz daha iyi ama nasıl oldu bilmiyorum.” (S3)

İfade 21. Pandemi döneminde tedbirli ve mesafeli olarak kampüste yapılacak sosyal / kültürel ve spor etkinliklerine katılmak isterim.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 21 (%)	22,08	33,77	28,57	7,79	7,79	KATILYORUM

Ankete katılan öğrencilerin % 55,85'i bu ifade için "katılıyorum / kesinlikle katılıyorum" derken, % 15,58'inin ise "katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum" dediği görülmektedir. Bu görüş için "kararsızım" diyenlerin oranı da % 28,57'dir.

Derinlemesine görüşmelerde bu konuda bir öğrenci şu ifadeleri kullanmıştır:

"Hiçbir yere gitmedim, sadece bir gün gittim, spor maçı izledim. Yakın arkadaşım ile Suriye yemeklerini denedik, çok güzel dediler. Ama okulda bir şey yapmadım." (S3)

Diğer bir öğrenci konuyla ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"Okul ile ilgili sadece derslere gidip geliyorum." (S4)

İfade 22. Pandemi döneminde öğrenci yemekhanesinin açık olmasını isterim.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 22 (%)	19,48	40,26	23,38	7,79	9,09	KATILYORUM

Ankete katılanların % 59,74'ü bu ifade için "katılıyorum / kesinlikle katılıyorum" derken, "katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin oranı ise % 16,88'dir. Dikkat çeken yüksek bir oran da (% 23,18) "kararsızlar" grubuna aittir.

Derinlemesine görüşmelerde bir öğrenci üniversite yemekhanesiyle ilgili şunları söylemiştir:

"Evet. Bazen çok iyi oluyor. Bazen çok kötü oluyor. O yüzden kantinler ve kafeler var. Orada da yiyorum." (S2)

Diğer bir öğrenci ise görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

"Evet. Yemekleri çok güzel, sadece derslerim geç olduğunda gidemiyorum. Fiyatları çok ucuz." (S5)

İfade 23. Pandemi döneminde sürekli evde kalarak eğitime devam etmek yerine eğitimin hybrid (karma) olmasını isterim.

	1	2	3	4	5	EN YÜKSEK CEVAP
İfade 23 (%)	37,66	23,38	18,18	10,39	10,39	KESİNLİKLE KATILYORUM

Ankete katılanların büyük bir bölümü (% 61,04) bu ifade için “katılıyorum / kesinlikle katılıyorum” derken, % 20,78 oranında öğrenci ise “katılmıyorum / kesinlikle katılmıyorum” demiştir.

Derinlemesine görüşmelerde ise öğrencilerin çoğunlukla uzaktan eğitimi tercih ettikleri görülmektedir. Bir öğrenci bu soruya cevaben şunları söylemiştir:

“Uzaktan eğitim döneminde bir sorunla karşılaşmadım. Bu süreç benim için faydalı oldu. Ders kayıtlarını tekrar dinleme fırsatım oldu. Evim okula uzak olduğu için okula gelmemek ekstra zamanın bana kalmasını sağladı. Evde yeni hobiler edindim ve bunlardan gelir elde etmeye başladım.” (S2)

Bir diğer Suriyeli öğrencinin cevabı ise şu şekildedir:

“(Uzaktan eğitimde) anlamadığım bir şey olunca videoyu tekrarlayabiliyordum. Sınıf ortamında bunu yapamazdım. Yabancı olduğum için iyi oldu.” (S5)

Tartışma

Bu araştırmada elde edilen bulgulardan öne çıkanlar literatür taramasında yer verilen çalışmaların bulgularıyla birlikte aşağıda değerlendirilmektedir. Bulgulardan ilki, araştırmada yer alan Suriyeli öğrencilerin “dil” sorunu nedeniyle hibrit eğitim uygulamasında dersleri izleme konusunda sorunlarla karşılaşmalarıdır. Bu bulgu yukarıda ele alınan çalışmalarda da öncelikli sorun olarak dile getirilmiştir. Buna örnek olarak Altunbaş (2020), Sağır ve Aydın (2020), Hohberger’in (2018), Çopur ve Demirel’in (2017) çalışmaları verilebilir. Marmara Üniversitesi’nde yapılan çalışmada ise diğer çalışmalardan farklı şekilde Suriyeli öğrencilerin en azından bir bölümünün yavaş konuşacağı ve düzgün formüle edemeyeceği endişesiyle soru sormaktan da çekindiği tespit edilmiştir.

İkinci bulgu, derslerde anekdotlara başvurulmasının Suriyeli öğrenciler üzerindeki etkisiyle ilgilidir. Literatür taramasında yer verilen çalışmaların bulgularından ayrılan şekilde, Marmara Üniversitesi’nde yapılan bu çalışmada ele alınan çevrim içi derslerde (özellikle sosyal bilim branşlarında) sıkça anekdotlara başvurulmasının, dil zorluğu olan Suriyeli öğrencilerin dersleri

düzenli biçimde takip etmeleri ve anlamalarını olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır.

Üçüncü olarak, araştırmaya katılan Suriyeli öğrencilerin büyük bir bölümü İngilizce ve / veya Türkçe bildiklerini beyan etmelerine karşın dersleri izleme ve ders materyallerinden faydalanma konusunda zorluk çektikleri ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, TÖMER’de verilen Türkçe eğitiminin dersleri takip etmede yeterli olmadığı şeklinde tespitin yapıldığı Şahin ve Çelik’in (2020) ve Yaralı Akkaya vd.’nin (2018) çalışmalarıyla örtüşmektedir.

Dördüncü bulgu, ankete katılan Suriyeli öğrencilerin yarısının, burs imkanlarının kısıtlı olması nedeniyle, eğitimlerine paralel olarak çalışmak zorunda kalmış olmasıdır. Burs / kredi imkanlarının sınırlı olmasıyla ilgili olan bu bulgu, Taşar’ın (2019) ve Harunoğulları vd.’nin (2019) sonuçlarıyla olduğu gibi, Sezgin ve Yolcu’nun (2016) öğrencilerin çalışmak zorunda kaldıklarına ilişkin bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Beşinci olarak, araştırmaya katılan Suriyeli öğrencilerin üniversitedeki Türk arkadaşlarıyla yaşadıkları iletişim sorunlarının pandemi döneminde daha da arttığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Suriyeli öğrenciler çoğunlukla kendi aralarında iletişim kurmuş ve Türk arkadaşları ile iletişimleri genel olarak derslerle sınırlı kalmıştır. Kaya (2021), Attar ve Küçükşen (2019) ve Şahin ve Çelik’in (2020) çalışmalarındaki bulgular da bu araştırmanın bulgularıyla örtüşür niteliktedir.

Altıncı bulgu Suriyeli üniversite öğrencilerinin gelecek planlarıyla ilgilidir. Ankete katılanlar arasında pandemi ve / veya öğrenim hayatları bitince, imkanları olursa, Türkiye’de kalmayıp üçüncü ülkelere gitmek isteyen öğrencilerin oranı yüksektir. Sağır ve Aydın’ın (2020) çalışmasındaki bulguların aksine bu bulgu, Akbaşlı ve Mavi’nin (2021) araştırmasıyla paralellik arz etmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin bir bölümü de eğitimleri sonrasında yaşamlarını Türkiye’de sürdürmek istemektedir. Her ne kadar Suriyelilerin geri gönderilmesi kamuoyunda yaygın olarak tartışılmakta ise de Türkiye’de kalmayı tercih eden Suriyeli üniversite öğrencilerinin teşvik edilmesi bu bağlamda önem kazanmaktadır. Nitekim bu durum Erdoğan, Erdoğan ve Yavcan’ın (2017) çalışmasında da dile getirilmiştir.

Yedinci olarak, ankete katılan Suriyeli öğrencilerin yaklaşık üçte ikisi ailelerinin yanında ikamet etmek durumunda kaldığı ortaya çıkmıştır. Bulgu Harunoğulları vd. (2019) ve Kaya ve Şahin’in (2021) araştırmaları ile örtüşmektedir. Bu durumun nedenleri ayrı bir inceleme konusu olmakla birlikte, Marmara Üniversitesi araştırması kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde ise farklı olarak iki husus öne çıkmaktadır. Bunlardan biri maddi imkanların öğrencinin ailesi dışında barınmasını sınırlamasıdır. İkincisi ise devlet yurtlarında yer bulmanın çok zor olmasıdır. Söz konusu nedenlerden

ötürü Suriyeli öğrencilerin büyük bir bölümünün ailelerinin yanında kalması, onları Türk toplumundan uzaklaştırmaktadır. Ayrıca, pandeminin ilk döneminde öğrenimin çevrim içi platformlarda yapılması nedeniyle, üniversitede Türk arkadaşlarıyla birlikte bulunma olanağını yitiren Suriyeli öğrenciler tamamen kendi içlerine kapanmak durumunda kalmışlardır. Derinlemesine görüşmelerde Suriyeli öğrencilerin genelde imkanları olduğunda yurtlarda kalmayı tercih ettikleri ve bunu sosyalleşmeleri için önemsedikleri de saptanmıştır.

Sekizinci olarak, ankete katılan Suriyeli öğrencilerin, özellikle pandemi döneminde medyada Suriyeli zorunlu göçmenlerle ilgili yer alan tek taraflı haberler nedeniyle toplum nezdinde olumsuz algının oluşmasından rahatsızlık duydukları tespit edilmiştir. Benzer bulgular ise Gültekin vd.'nin (2019) çalışmasında da görülmektedir.

Son olarak, ankete ve derinlemesine görüşmelere katılan Marmara Üniversitesi öğrencileri İdari işler ile ilgili Türkçe dışında da iletişim kurabilecekleri kişi/birime ihtiyaç duyduklarını dile getirmişlerdir. Bu bulgu Hohberger (2018) ve Altunbaş'ın (2020) çalışmaları ile paralellik göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

2020 Mart ayından itibaren uluslararası düzeyde yaşanan Covid-19 salgını Türkiye'de de toplumsal hayatı derinden etkilemiştir. Ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan tüm olumsuz etkilerden eğitim sektörü de payını almıştır. Bu çalışmada, Marmara Üniversitesi örneğinde Suriyeli öğrencilerin hibrit eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlar tespit edilmekte ve çözüm önerileri sunulmaktadır. Bu amaçla üniversite genelinde bir anket uygulanmış ve ayrıca onun sonuçlarını desteklemek amacıyla ankete katılanlar arasından seçilen 6 öğrenciyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Buna göre, Suriyeli öğrencilerin eğitim alanında yaşadıkları entegrasyon sorunlarının pandemi döneminde daha da derinleştiği görülmektedir.

Türkiye'nin uluslararası göç yolları üzerinde bulunması nedeniyle gelecekte de Türk üniversitelerindeki yabancı öğrencilerin sayısının artması kuvvetle muhtemeldir. Dolayısıyla, Marmara Üniversitesi örneğinde Suriyeli öğrencilerin pandemi dönemindeki hibrit eğitim uygulamasında yaşadıkları spesifik sorunların analiz edilmesi, gelecekte Türk üniversitelerindeki eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesi bakımından da önem arz etmektedir.

Marmara Üniversitesi'nde gerçekleştirilen bu araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, Türkiye'deki diğer üniversitelerde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin de eğitim durumlarının iyileştirilmesine örnek olması düşüncesiyle

geliştirilen ve liselerde eğitim gören yüz binlerce Suriyeli üniversite adayı için de önem arz eden öneriler şöyle sıralanabilir:

Ders İşleme Yöntemleri:

Öncelikle hibrit eğitim uygulamasında ders işleme yöntemlerinin Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri uzmanlarının önceliğinde Suriyeli öğrenciler de gözetilerek yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda; ilk olarak, öğretim elemanlarının, dersleri Suriyeli öğrencileri de dikkate alarak daha anlaşılır biçimde anlatma yöntemlerini geliştirmesi gerekmektedir. İkinci olarak, uzaktan eğitimin başarısı için çevrim içi derslerin Marmara Üniversitesi UES üzerinden yapılarak kayda alınması ve ayrıca öğretim elemanının dersle ilgili materyalleri (slayt, makale vb.) öğrenciler ile paylaşması Suriyeli öğrencilerin dil sorununun azalmasına ve dersleri daha düzenli olarak takip etmelerine yardımcı olacaktır. Üçüncü olarak hem öğretim elemanlarının işlerini kolaylaştırmak hem de öğrencilere yardımcı olmak amacıyla tamamlayıcı dersler yaygınlaştırılmalıdır.

Öğrenci bursları:

Suriyeli üniversite öğrencilerinin daha geniş kapsamlı bir burs sistemine dahil edilmeleri eğitimlerini olumlu etkileyecektir. Bunun yanı sıra AB fonlarından Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencilerine yönelik finansal destek sağlanmalıdır.

İletişim:

Suriyeli üniversite öğrencilerinin kendilerini “ötekileştirilmiş” hissetmemeleri için daha üniversite hayatı sürerken Türk arkadaşları ile iletişimlerinin güçlendirilmesi için gerekli ortam hazırlanmalıdır. Bu amaçla, üniversitelerin çeşitli alanlarında faaliyet gösteren “öğrenci kulüpleri” bir çözüm olarak düşünülebilir. Marmara Üniversitesi’nde hali hazırda 231 aktif öğrenci kulübünün faaliyet gösterdiği dikkate alınır, Suriyeli öğrencilerin de bu kulüplerde aktif olarak çalışmaya teşvik edilmesi, bu öğrencilerin Türk arkadaşlarıyla iletişimlerini güçlendirmesine katkı sağlayacaktır. Bunun için ilk adım olarak öğrenci kulüpleri yönetimlerinde bir Suriyeli öğrencinin yer alması sağlanabilir. Suriyeli öğrencilerin kulüp yönetimlerinde sorumluluk üstlenmeleri, bu öğrencilerin başta spor ve kültür faaliyetleri olmak üzere çeşitli etkinliklere katılmaları ve kampüsteki sosyal yaşamda yer almalarında önemli bir rol oynayacaktır. Suriyeli öğrencilerin kulüplere katılmaları karşılıklı diyalogu güçlendireceği gibi, öğrencilikle ilgili temel sorunların çözümüne ilişkin ortak kararları birlikte alabilmeleri için de bir zemin oluşturacaktır. Dolayısıyla Suriyeli öğrencilerin bu kulüplerde aktif görev almaları, onların üniversitelerine olan “aidiyet duygularını” da güçlendirecektir.

İkinci olarak, öğrenci kulüplerindeki faaliyetlerin sosyal sorumluluk projeleri kapsamında değerlendirilmesi, Türk öğrencilerin Suriyeli öğrencilerle dayanışmaları ve ortak çalışmalarını motive edici bir unsur olabilir. Bunun için söz konusu projelerin mezuniyet notundaki ağırlıkları artırılmalıdır. Böylece Türk ve Suriyeli öğrencilerin birbirlerini daha iyi tanımaları üniversite yıllarında gelişecek ve bu birikimler onların eğitimleri sonrasında üniversiteleri ile olan bağlarını da güçlendirecektir. Bunun yanı sıra, ankete katılan Suriyeli üniversite öğrencilerinin bir bölümünün eğitimleri sonrasında Türkiye’de kalmak istedikleri göz önüne alınırsa, üniversite yıllarında Türk arkadaşlarıyla geliştirecekleri güçlü iletişim Türkiye’ye entegrasyonlarına olumlu etki yapacaktır.

Üçüncü olarak, öğrenci kulüplerinde Türk ve Suriyeli öğrencilerin birlikte dayanışma içinde çalışmaları, eğitimlerini tamamladıktan sonra da iletişimlerini Marmara Üniversitesi Mezunlar Ofisi vasıtasıyla sürdürmelerinde önemli bir rol oynayacaktır. Bu da beş dilde eğitim veren Marmara Üniversitesi’nin uluslararasılaşma hedefine ulaşılması bakımından önem arz etmektedir.

Barınma:

Devlet yurtlarında yer bulmanın Türk öğrencileri için de büyük bir sorun olduğu dikkate alınır, Suriyeli öğrencilerin en azından bir bölümünün yurtlara yerleştirilmesi kısa ve orta vadede zor görünmektedir. Ancak kotalar uygulanarak yurtlara Türk öğrencilerle birlikte en az dörtte bir oranında Suriyeli öğrencinin yerleştirilmesi sağlanabilir. Bu öğrencilerin bir bölümünün yaşamlarını Türkiye’de sürdürmek istedikleri göz önüne alınırsa, Suriyeli üniversite öğrencilerine kota dahilinde devlet yurtlarında barınma imkanının sağlanması, Türk öğrencilerle iletişim kurmaları, birlikte yaşam tecrübesi kazanmaları, eğitimlerinde başarılı olmaları ve dolayısıyla entegrasyonlarının kolaylaşmasına katkıda bulunacaktır.

Medya haberleri:

Medyanın da katkısıyla, özellikle pandemi döneminde, Suriyeli zorunlu göçmenlerin Türk toplumunda yaşam standartlarının düşmesinde önemli bir rol oynadığı yönündeki algı daha da güçlenmiştir. Bu nedenle medya, Suriyeli zorunlu göçmenler gerçeğini Türk kamuoyuna daha objektif bir şekilde aktarmalıdır. Bu bağlamda, Suriyeli zorunlu göçmenler içinde üniversite öğrencilerine özel bir yer vermelidir. Suriyeli öğrencilerin bir kısmının Türkiye’de kalıcı olacağı düşünüldüğünde, eğitim masraflarının tamamını Türkiye’nin üstlendiği bu öğrencilerin meslek sahibi bireyler olarak Türkiye ekonomisi ve ülkenin geleceği açısından öneminin kamuoyuna anlatılmasında medya da önemli görevler üstlenmelidir.

Üniversite eğitimi sonrası üçüncü ülkeye göç:

Türkiye'nin önemli sorunlarından biri yetişmiş insan kaynağının, yaşam ve çalışma koşullarının daha iyi olduğu düşüncesiyle, gelişmiş ülkelere doğru artan göç eğilimidir. Bu eğilimin Suriyeli öğrenciler arasında da yaygın olduğu görülmektedir. Türkiye'nin kalkınmadaki temel hedeflerinden biri yetişmiş insan kaynağının öncelikle ülke hizmetinde kullanılması olduğu gerçeğinden hareketle, bütün eğitim maliyetinin üstlenildiği Suriyeli öğrencilerin en azından bir bölümünün pandemi ve / veya eğitimleri sonrasında üçüncü ülkelere göç etmeleri yerine, Türkiye'de kalarak üretim sürecinde yer almaları teşvik edilmelidir.

Bu öneriler Marmara Üniversitesi'nde okuyan Suriyeli öğrencilerin başarılarını artırmayı ve böylece topluma entegrasyonlarını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Suriyeli öğrencilerin yükseköğretimdeki başarıları ve sosyal hayata katılımlarının artması, üniversite öncesi eğitim gören yüz binlerce Suriyeli çocuk ve genci eğitimlerine devam etme konusunda motive edecektir.

Son olarak, bu araştırma sırasında, kapsam dışında olduğundan ötürü dokunulamayan ancak araştırılmaya değer başka hususların ortaya çıktığını belirtmekte yarar vardır. Bunlardan biri, Covid-19 döneminde yaygınlaşan uzaktan eğitim uygulamalarının yurtdışındaki üniversitelerde öğrenim gören göçmen kökenli öğrencilerin eğitim alanındaki entegrasyonlarına etkisidir. Diğerisi ise, Suriyeli öğrencilerin yüksek öğrenime uyumlarının kolaylaştırılmasına yönelik lise eğitimlerinden itibaren hazırlanmalarıyla ilgili çalışmalardır. Bu bağlamda özellikle Suriyeli öğrencilerin yoğun olduğu liselerle üniversitelerin işbirliği içinde hareket etmeleri ve söz konusu işbirliğinin araştırılması Suriyeli öğrencilerin eğitim alanındaki entegrasyonları açısından önem taşımaktadır.

Kaynakça:

- Ager, A. ve A. Strang (2008) "Understanding Integration: A Conceptual Framework", *Journal of Refugee Studies*, 21 (2): 166-191.
- Akbaşlı, S. ve Mavi, D. (2021) "Conditions of Syrian asylum seeker students in a Turkish University", *International Journal of Inclusive Education*, 25(7): 763-778.
- Altunbaş, A. (2020) "Türkiye'de Yaşayan Göçmenlerin Üniversite Eğitiminden Memnuniyetinin Konya'daki Suriyeli Öğrenciler Örneği Üzerinden Değerlendirilmesi", *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(2): 64-74.
- Arısan Eralp, N. (2016) Challenges of the GermanLed Refugee Deal between Turkey and the EU, CESifo Forum, 17 (2), TEPAV, <https://www.tepav.org.tr/upload/files/1471522099-0.Challenges_of_the_German_Led_Refugee_Deal_between_Turkey_and_the_EU.pdf> (12 Kasım 2022).
- Attar, G. E. ve Küçükşen, D. (2019) "Somehow Familiar but Still a Stranger: Syrian Students in Turkish Higher Education" *Journal of International Migration and Integration*, 20(4): 1041-1053.
- Castles, S., Korac, M., Vasta E. ve Vertovec, S. (2002) "Integration: Mapping the Field", <<https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20110218135832/http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/rdsolr2803.doc>> (30 Ekim 2022).
- Cin, F. M. ve Doğan, N. (2021) "Navigating University Spaces as Refugees: Syrian Students' pathways of Access to and through higher education in Turkey", *International Journal of Inclusive Education*, 25(2): 298-312.
- Çopur, A. ve Demirel, M. (2017) "Suriyeli Mültecilerin Yükseköğrenim Sorunu: Göç Süreci ve Sonrası, Eğitim Bilimlerinde Yenilik ve Nitelik Arayışı", Ö. Demirel ve S. Dinçer (der.), *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı*, 2. Baskı, (Ankara: Pegem Akademi), ss. 13-27.
- Entzinger, H. ve Biezeveld, R. (2003) "Benchmarking in Immigrant Integration", Report for the European Commission under contract, No. DG JAI-A-2/2002/006, <<https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/benchmarking-in-immigrant-integration>> (3 Kasım 2022).
- Erdoğan, M. M. (2020) *Suriyeliler Barometresi-2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*, (Ankara: Orion Kitabevi).
- Erdoğan, M. M., Erdoğan, A. ve Yavcan, B. (2017) "Elite Dialogue - Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Akademisyen ve Üniversite Öğrencilerinin Durumu, Sorunları ve Beklentileri Araştırması", İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (IGAM) ve Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO), <<https://igamder.org/uploads/belgeler/ELITE-DIALOGUE-01102017-TR.pdf>> (2 Kasım 2022)

- Erdoğan, A. ve Erdoğan, M. M. (2018) “Access, Qualifications and Social Dimension of Syrian Refugee Students in Turkish Higher Education”, A. Curaj, L. Deca ve R. Pricopie (der.), *European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies*, (Switzerland: Springer Open), ss. 259-276.
- European Council (2016) “EU-Turkey Statement”, *Press Release*, 18 March, <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>> (15 Kasım 2022).
- Gay, L.R., Mills, G. E. ve Airasian, P. (2012) *Educational research: competencies for analysis and applications*, (New York: Pearson Education).
- Göç İdaresi Başkanlığı – GİB (2022) “Geçici Koruma”, 22 Eylül, <<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>> (02 Kasım 2022).
- Gültekin, M.N., Yücebaş, M., Kaya M. ve İncetahtacı, N. (2019) *Suriyeli Öğrencilerin Yüksek Öğretime Entegrasyonu, Gaziantep 2019- Öğrencilerin Gözünden: Çalıştay Raporu*, Gaziantep Üniversitesi Yayınları.
- Gürbüz, S. ve F. Şahin (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe-Yöntem-Analiz* (4. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Harunoğulları, M., Süzülmüş, S. ve Polat, Y. (2019) “Türkiye’deki Suriyeli Üniversite Öğrencileri ile İlgili Bir Durum Tespiti: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Örneği”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(3): 816-837.
- Hohberger, W. (2018) “Opportunities in Higher Education for Syrians in Turkey: The Perspective of Syrian University Students on the Educational Conditions, Needs and Possible Solutions for Improvement”, İstanbul Policy Center Sabancı University, Stiftung Mercator Initiative, <<https://ipc.sabanciuniv.edu/Content/Images/Document/turkiyedeki-suriyeliler-icin-yuksekogretim-imkanlari-3980cb/turkiyedeki-suriyeliler-icin-yuksekogretim-imkanlari-3980cb.pdf>> (4 Eylül 2022).
- İslamoğlu, A. H. ve Alnaçık, Ü. (2016) *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, (İstanbul: Beta Yayınları).
- Karasu, M. A. ve Koçal, A. V. (2021) “Göçmenlerin Uyum Sorunu Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve”, M. Karakaş ve D. Çak (der.), *Göç ve Etkileri: Güvenlik, Toplum, Kadın, Çocuk, Ekonomi, Dış Politika* (Ankara: Pegem Akademi), ss. 3-19.
- Kaya, Y. (2021) “‘If only they forgot that I was Syrian and an Arab, I am a human beings too.’ Syrian university students’ experiences of being a foreigner: A phenomenological study”, *International Journal of Intercultural Relations*, 83: 43-54.

- Kaya, M. ve Şahin, H. (2021) “Harran Üniversitesindeki Suriyeli Öğrencilerin Akademik Entegrasyon Süreçlerinin Analizi”, *İnsan ve Toplum*, 11(3): 39-83.
- Penninx, R. (2005) “Integration of Migrants: economic, social, cultural and political dimensions”, Konferans Bildirisi, European Population Forum 2004, The new demographic regime: Population challenges and policy responses, Geneva, 12-14 Ocak.
- Pirinççi, F. (2018) “Suriye’ye Komşu Ülkelerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları”, *TESAM Akademi Dergisi*, 5(2): 39-60.
- Sağır, A. ve Aydın, E. (2020) “Türkiye’deki Üniversitelerde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Profillerinin Analizi”, *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1):153-182.
- Sezgin A. A. ve Yolcu, T. (2016) “Göç ile Gelen Uluslararası Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Toplumsal Kabul Süreci”, *Humanitas*, 4(7): 417-436.
- Şahin S. A. ve Çelik Z., (2020) “Dışlanma ve umut arasında: Suriyeli yükseköğretim öğrencilerinin deneyimleri”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 10(3): 494-503.
- Taşar, H. H. (2019). “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Yükseköğretim Sorunları: Adıyaman Üniversitesi Örneği”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(31): 160-187.
- Topçu, E. ve Büyükbeşe, T. (2020) “Göç Bağlamında Toplumsal Uyum Göstergeleri”, *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1): 23-34.
- Wilkinson, L. (2002) “Factors Influencing the Academic Success of Refugee Youth in Canada”, *Journal of Youth Studies*, 5(2): 173-193.
- Yaralı Akkaya, A., Azimli Çilingir, G. ve Tuğ Levent, G. (2018) “Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi’ndeki Suriyeli Öğrencilerin Akademik Sorunları Üzerine Bir Çalışma”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2): 413-448.
- Yükseköğretim Kurumu-YÖK (2022) “2021-2022 Öğrenci İstatistikleri”, <<https://istatistik.yok.gov.tr/>>, (4 Eylül2022).